

ПРАВОПИС СЛІВ

ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

1. ПРИГОЛОСНІ

Л передається **твердим або м'яким Л** — залежно від того, як закріпилось те чи інше слово в українській мові:

- **Л твердим (Л, ла, ло, лу) у словах:** арсенал, бал, вулкан, інтеграл, інтернаціонал, капітал, футбол, халва; аероплан, баланс, галантерея, глазур, клас, молекула, новела, план, примула, формула; блок, велосипед, колонія, соло, соціологія, флот; блуза, луна, металургія; Албанія, Атлантичний океан, Гренландія, Ла-Манш, Лондон, Осло, Тулуза; Веласкес, Голсуорсі, Ламарк, Майкл Голд, Флобер, Флуранс та ін.
- **Л м'яким (ль, ля, льо, лю) у словах:** автомобіль, асфальт, бульдог, гільза, гольф, магістраль, педаль, табель; вакуоля, ляпіс, пілюля, пляж, полярний, регулятор; кльош, туберкульоз; алюміній, блюмінг, революція; Арль, Базель, Бельт, Любек, Любляна, Ольстер, Теруель, Фінляндія, Вільсон, Лінкольн, Золя, Лютер, Рафаель, Садуль, Тельман та ін.

Сполучення **le** передається через **ле**:

білет, електрика, желе, легенда, лекція, пленум, телеграф; Валенсія, Каледонія, Палермо, Толедо; Галілей, Лессінг.

G i h

Звичайно передаються літерою **Г**:

авангард, агітація, агресор, гвардія, генетика, гімнастика, гоніометр, грандіозний, графік, грог, ембарго, лінгвістика, міграція; гандбол, гегемонія, гектар, гербарій, герцог, гінді (мова), гіпотеза, горизонт, госпіталь, гугенот, гумус; Гаага, Гавана, Гавр, Гарвард, Гаронна, Гвінея, Гельсінгфорс, Гельсінкі, Гіндустан, Гренландія, Греція, Йоганнесбург, Люксембург; Ганнібал, Гейне, Гете, Гізо, Гомер, Горацій, Горн, Гюго, Магомет.

В окремих словах **англійського походження h** передається літерою **Х**: хобі, хокей, хол; Хемінгуей та ін.

F, Ph, Th

F і ph передаються літерою **Ф**: фабрика, факт, фартух, фах, фаянс, федеративний, фейлетон, фігура, форма, fuga, футляр, офіційний, реформа; ефемерний, катастрофа, корифей, фараон, фізика, фізіологія, філософія,

флегматик, фонетика, фосфор; Флоренція, Франція; Філіппіни, Фінікія; Лонгфелло, Фірдоусі, Фаон.

Th залежно від того, як слово узвичаєне в українській мові, передається то літерою **Ф**: арифметика, ефір, кафедра, логарифм, міф, орфографія, пафос, Федір, – то літерою **Т**: бібліотека, ортодокс, ортопедія, театр, теорія; Тадей, Теодор.

Ж

Відповідно до вимови

- у словах **французького походження** передається через **Ж**: Жером (Jérôme), жабо (jabot), Жанна (Jeanne), журі (jury);
- у словах **англійського походження** — через **ДЖ**: джаз (jazz), Джеймс (James), джемпер (jumper), Джерсі (Jersey);
- у словах **іспанського походження** — через **Х**: хунта (junta), Бадахос (Badajoz).

2. НЕПОДВОЄНІ Й ПОДВОЄНІ ПРИГОЛОСНІ

1. У загальних назвах іншомовного походження приголосні **звичайно не подвоюються**: акумуляція, бароко, беладона, белетристика, бравісимо, ват (хоч *Ватт*), грип, група, групето, гун (гуни), ідилічний, інтелектуальний, інтермецо, колектив, комісія, комуна, лібрето, піанісимо, піцикато, стакато, сума, фін (фіни), фортисимо, шасі, шофер та ін.

! Подвоєння зберігається тільки **в окремих загальних назвах**: аннали, бонна, брутто, ванна (ванний), мадонна, манна (манний), мотто, нетто, панна, пенні, тонна, білль, булла, вілла, мулла, дурра, мірра.

2. При збігу однакових приголосних префікса й кореня: **ап**перцепція (бо є перцепція), **ім**міграція (бо є міграція), **ін**новація (бо є новація), **ір**раціональний (бо є раціональний), **ір**реальний (бо є реальний), **контр**революція (бо є революція), сюрреалізм (бо є реалізм).

! Якщо немає збігу, то **НЕ ПОДВОЮЄТЬСЯ**: нотація — анотація, конотація

3. Зберігаються в географічних, особових та інших власних назвах: Андорра, Гаронна, Голландія, Калькутта, Марокко, Міссурі, Ніцца, Ренн, Яффа; Бетті, Джонні, Мюллер, Руссо, Фламмаріон, Шцллер.

! Подвоєні приголосні зберігаються і **в усіх похідних словах**: андоррський (Андорра), марокканець (Марокко), яффський (Яффа).

3. ГОЛОСНІ

ie (hie) на початку слова звичайно передаються через **іє**:
ієрарх, ієрархія, ієрей, ієрогліф, але: *єзуїт, Єна, єна* (грошова одиниця Японії), *Єрусалим*.

je на початку слова передається через **Є**: *Єнсен, Єсперсен*.

іо, уо, јо на початку слова передаються

- через **іо**, коли в українській мові вони вимовляються як два склади:
іон, іонізатор, іонійський, Іонічне море;
- через **йо**, коли вони вимовляються як один склад: *йод, йота*;
Йорданія, Нью-Йорк, Йон, Йосип та ін.

І, у (а також **u** німецького дифтонга **eu**) в позиції **між двома голосними** в загальних назвах звичайно **не передаються окремим знаком**:
буєр, конвеєр, лояльний, параноя, пляєда, рояль, саквояж, секвоя, фаянс, феєрверк,

!але: *Гойя, Савойя, Фейєрбах*; також *майя* (народність), *фойє*.

І, у (ігрек) Залежно від позиції та вимови в українській мові передаються також літерами **і, ї** та **и**.

І пишеться:

1. **На початку слова:** *ідея, Іліада, інструкція, інтернаціональний; Індія, Іспанія; Ібсен, Івон, Ізабелла*.
2. Після приголосного **перед голосним, Є** та звуком **й**:
артеріальний, геніальний, діалектика, індустріалізація, матеріал, соціалізм, фіалка; аудієнція, гієна, клієнт, пієтет; аксіома, революціонер, соціологія, фіолетовий; радіус, тріумф; партійний, радій; Біарріц, Фіюме; Віардо, Оссіан, Фіораванте.
3. **І** в середині слова перед голосним **іноді переходить у й** і відповідно передається на письмі: *курйоз, серйозний; ар'єргард, бар'єр, вольтер'янець, кар'єра, п'єса*.
4. **Іа** в кінці слова передається звичайно через **ія**: *артерія, індустрія, історія, хімія; Апулія, Греція, Дієго-Гарсія, Мурсія*.
5. Після приголосних **в особових іменах і в географічних назвах** (крім випадків, зазначених у **в, 3–5** цього ж пункту), а також у похідних прикметниках перед наступним приголосним **і** в кінці слова: *Замбезі, Капрі, Лісабон, Міссісіпі, Монтевідео, Нагасакі, Поті, Ніл, Севілья, Сідней, Сомалі, Сочі; Анрі, Білло, Гальвані, Грімм, Дідро, Дізель, Овідій, Россіні; лісабонський*.

! **Власні імена**, які стали **загальними** іменами, пишуться за правилами правопису загальних назв іншомовного походження: *дизель* (але *Дізель*).

6. Після приголосних **у кінці невідмінюваних слів**: *візаві, журі, колібрі, мерсі, парі, попурі, таксі, харакірі*, а також перед наступним приголосним у таких невідмінюваних словах, як *ґратіс, піанісімо* й под.
7. В усіх інших випадках **після б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н** перед наступним приголосним: *бізнес, пілот, вібрація, академік, фінанси, графік, гіпопотам, логічний, гімн, кілограм, кіно, архів, хімія, хірург, література, республіка, комуніст, ніша*.

! **1) Уряді слів іншомовного походження**, що давно засвоєні українською мовою, після **б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н** пишеться відповідно до вимоги **И**: *бурмістер* (але *бургомістр*), *вимпел, ехидна, імбир, кипарис, лиман, миля, мирт, нирка, спирт, химера* та ін.

2) а також у словах, **запозичених із східних мов**, переважно тюркських: *башкир, гиря, калмик, кинджал, киргиз, кисет, кишлак*.

! З **И** пишуться також **слова церковного вжитку**: *диякон, єпископ, епитимія, епитрахиль, камилавка, митра, митрополит, християнство* тощо.

Ї пишеться після голосного: *мозаїка, наївний, прозаїк, руїна, теїн; Енеїда, Ізмаїл, Каїр*.

! Але в **складних словах**, де перша частина закінчується голосним, на початку другої частини пишеться **і**: *староіндійський, новоїрландський*;

! **і** пишеться **після префікса**, що закінчується на голосний або приголосний; *антиісторичний, доісторичний, поінформувати; безідейний, дезінтеграція, дезінфекція, дезінформація, розіграш*.

И пишеться:

1. В **загальних назвах** після приголосних **д, т, з, с, ц, ж (дж), ч, ш, р** перед наступним приголосним: *дизель, динамо, диплом, директор, методика; інститут, математика, стимул, текстиль, тип; зигзаг, позиція, фізичний; марксизм, силует, система; цистерна, цифра; жирандоль, режим, джигіт, джинси; речитатив, чичероне; ширма, шифр; бригада, риф, фабрика*.

2. **У географічних назвах** з кінцевими **-ида, -ика**: Антарктида, Атлантида, Флорида; Адріатика, Америка, Антарктика, Арктика, Атлантика, Африка, Балтика, Корсика, Мексика.
3. **У географічних назвах** після приголосних **дж, ж, ч, ш, щ і ц** перед приголосним: Алжир, Вашингтон, Вірджинія, Гемпшир, Жиронда, Йоркшир, Лейпциг, Циндао, Чикаго, Чилі, але перед голосним і в кінці слова пишеться **і**: Віші, Шіофок.
4. **У географічних назвах** із звукосполученням **-ри- перед приголосним** (крім **ј**): Великобританія, Крит, Мавританія, Мадрид, Париж, Рига, Рим та ін.,

! але Австрія, Ріо-де-Жанейро.

5. У ряді інших географічних назв **після приголосних д, т та в деяких випадках** згідно з традиційною вимовою: Аргентина, Братислава, Бразилія, Ватикан, Единбург, Єгипет, Єрусалим, Китай, Кордильєри, Пакистан, Палестина, Сардинія, Сиракузи, Сирія, Сицилія, Скандинавія, Тибет **та в похідних від них**: аргентинець, аргентинський та ін.
6. У словах, **запозичених із французької мови**, після шиплячих **ж, ш** пишеться відповідно до французького **и** українське **у**: брошура, жури, парашут; парфуми, парфумерія.

Е, О, EU

Е передається літерою **е**: екватор, екзаменатор, електрика, енергія, ентузіазм, етап, ідеал, каре, силует, театр, фаєтон, філе; Еквадор, Па-де-Кале, Теруель; Есхл.

Е (іноді дифтонг **аі**) на початку слова, яке вимовляється в українській мові як звукосполучення **й + е**, передається літерою **Є**: європеець, європейський, егер, енот, ересь; Ємен, Євпаторія, Євразія, Європа, Євфрат, Єгипет.

Після апострофа, е, і, й, ь Також пишеться **Є**:

бар'єр, п'єдестал, конвеєр, реєстр, феєрверк, абітурієнт, пацієнт; В'єтнам, Ов'єдо, Трієст, С'єрра-Леоне; Вандрієс, Дієго, Фейєрбах, Готьє.
Але

Після префіксів і споріднених з ними елементів пишеться **е**: діелектрик, полієдр, реєвакуація, реєміграція тощо.

! У слові траєкторія пишеться **є**;
у словах проект, проекція й под. пишеться **е**.

Ое, ө, еи передаються літерою **е**: Гете, Кельн, Вільнев.

4. АПОСТРОФ

1. Апостроф у словах іншомовного походження та похідних від них **пишеться** перед **я, ю, є, ї**:

- Після приголосних **б, п, в, м, ф, г, к, х, ж, ч, ш, р**: *б'єф, комп'ютер, п'єдестал, інтерв'ю, прем'єр, торф'яний, к'янті, миш'як, кар'єра; П'ємонт, П'яченца, Рив'єра, Ак'яб, Іх'ямас; Барб'є, Б'єрнсон, Б'юкенен, Женев'єва, Ф'єзоле, Монтеск'є, Руж'є, Фур'є.*
- Після кінцевого приголосного **в префіксах**: *ад'юнкт, ад'ютант, ін'єкція, кон'юнктура.*

2. Апостроф **не пишеться**:

- Перед **йо**: *курйоз, серйозний.*
- Коли **я, ю** позначають **пом'якшення попереднього приголосного** перед **а, у**: *бязь; бюджет, бюро, пюпітр, мюрид, фюзеляж, кювет, рюкзак, рюш; Барбюс, Бюффон, Вюртемберг, Мюллер, Гюго, Кюв'є, Рюдберг.*

5. М'ЯКИЙ ЗНАК Ъ

1. М'який знак (**Ь**) у словах іншомовного походження **пишеться після** приголосних **Д, Т, З, С, Л, Н** перед **Я, Ю, Є, Ї, ЙО**, також на кінці складу та слова:

- *адью, кондотьєр, конференсьє, монпансьє, ательє, марсельєза, мільярд, бульйон, віньєтка, каньйон; В'єнтьян, Феттьйо, Кордильєри, Севілья; Готьє, Лавуазьє, Жусьє, Мольєр, Ньютон, Реньє, Вінї;*
- *альбатрос, фільм; Дельфи, Нельсон;*

! але: *залп, катафалк і т. ін.*

- *магістраль, Базель, Булонь, Рафаель.*

! але: *бал, метал, рулон, шприц; Галац, Суец та ін.*

2. М'який знак **не пишеться** перед **я, ю** коли вони позначають **сполучення пом'якшеного приголосного з а, у**: *мадяр, малярія; дюна, ілюзія, нюанс, тубик, тюль; Аляска, Дюма, Сю.*

6. ДИФТОНГИ AU, OU

Передаються переважно через **ау, оу**: аудиторія, аудієнція, гауптвахта, лауреат, локаут, пауза, фауна (але: мавзолей); джоуль, клоун; Джорджтаун, Каунас; Краузе, Паульсен, Фауст, Штраус; Воуверман, Шоу.
У цілому ряді слів **ау** передається через **ав**: автентичний, автобіографія, автомобіль, автор, авторитет, автохтон; Австралія, Австрія; Август, Аврора.

7. НІМЕЦЬКИЙ ДИФТОНГ EI

1. Німецький дифтонг **еі**, англійський **еу** та голландський **іу, у** передаються через **ей**: волейбол, гейзер, дрейф, лейтенант, маркшейдер, капельмейстер, штрейкбрехер; Лейциг, Рейн, Швейцарія; Ван-Дейк, Гейне, Ейнштейн.

2. У власних назвах новішого походження німецький дифтонг **еі** передається через **ай (яй)**, дифтонг **еу** — через **ой**: Айзенах, Нойбранденбург, Нортгайм; Вайзенборн, Кайзер, Майнгоф, Нойбауер.

8. КІНЦЕВІ -TR, -DR

Кінцеве **-tr** передається через **-тр**, кінцеве **-dr** — через **-др**: барометр, діаметр, семестр, театр, термометр, центр; сидр, циліндр.

9. АНГЛІЙСЬКЕ W у власних назвах передається звичайно через **В**: Вашингтон, Вебстер, Веллінгтон, Вільсон, Вільямс, Вінер, Вінніпег та ін., але за традицією Уайльд, Уеллс, Уельс, Уолл-стрит, Голсуорсі, Хемінгуей та ін.;

англійське **th** — через **Т**: Ворт, Мередіт, Агата,

! але: Голсуорсі, Резерфорд.

10. ФРАНЦУЗЬКІ LL ТА ILL

після голосних у кінці слів та перед голосними передаються через **Й**: Ануй, Війон; Вайян, Вайель, Шантійї.

11. ДОВГІ ГОЛОСНІ в прізвищах та іменах, запозичених **із ФІНСЬКОЇ ТА ЕСТОНСЬКОЇ МОВ**, передаються **ПОДВОЄННЯМ** відповідних літер української абетки:
Аарне, Куусінен, Тоомінг.

ВІДМІНЮВАННЯ СЛІВ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

1. Іменники іншомовного походження **відмінюються як відповідні українські іменники:**

- **I відміна:** капсула — капсули, капсулі; фізика — фізики, фізиці; вакуоля — вакуолі, вакуолею; ескадрилья — ескадрильї, ескадрильєю, род. мн. ескадрилей; Будда — Будди, Буддою; Венеція — Венеції, Венецією; Гойя — Гойї, Гойєю.
- **II відміна:** арсенал — арсеналу, арсеналом, в арсеналі; блок — блока (і блоку), блоком, на блоці; автомобіль — автомобіля, автомобілем; Шиллер — Шиллера, Шиллером; Рафаель — Рафаеля, Рафаелем; Дарвін — Дарвіна, Дарвіном; Бюлов — Бюлова, Бюловом.
- **III відміна:** магістраль — магістралі, магістраллю.

2. Деякі іменники іншомовного походження **не відмінюються**, а саме:

- іменники на **-а** з попереднім голосним: ампула, боа, Жоффруа;
- на **-е**: кафе, кашне, турне; Беранже, Гейне, Гете, Данте;
- на **-є**: ательє, Барб'є, Готьє, Лавуазьє;
- на **-і**: колібрі, поні, таксі; Гальвані, Голсуорсі, Россіні, Фірдоусі, Шеллі;
на **-ї**: Вінї, Шантїї;
- на **-о**: бюро, депо, кіно, манто, метро, радіо; Арно, Буало, Віардо, Гюго, Дідро, Лонгфелло, Тассо (але пальто відмінюється);
- на **-йо**: імброльйо, Пількомайо;
- на **-у**: какаду, рагу, Шоу;
- на **-ю**: інтерв'ю, меню, Сю;
- **жіночі імена** на приголосний, а також **жіночі прізвища** на **-ін, -ов**: Аліс, Долорес, Зейнаб; (Ельза) Вірхов, (Джеральдіна) Чаплін.